

УДК 582.711.1:631.526.3

**СТВОРЕННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ СОРТІВ *HEUCHERA* L. В НАЦІОНАЛЬНОМУ
БОТАНІЧНОМУ САДУ ІМ. М.М. ГРИШКА НАН УКРАЇНИ**

Н.А. Андрух¹, В.Ф. Горобець²

^{1,2}Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України, вул. Тімірязєвська, 1,
м. Київ, 01014, Україна

Збагачення різноманіття квітничково-декоративних рослин для ландшафтного проектування сьогодні актуальне у всьому світі, зокрема і в Україні. Основна складова асортименту для декоративного садівництва – трав'янисті багаторічні рослини, за допомогою яких у різноманітні варіанти квітничкового оформлення вносяться багатокомпонентність і функціональність, динамічність, довговічність, колористична привабливість. Серед великої кількості таких рослин, провідні позиції займають представники роду *Heuchera*, які широко представлені в декоративному садівництві країн Західної Європи та Північної Америки і мало поширені в Україні.

Рослини видів і сортів даного роду характеризуються високими декоративними якостями і використовуються як садові. Особлива їх цінність і посилений інтерес до них пов'язані з тим, що вони входять до незначного числа культур, в яких висока декоративність поєднується зі здатністю успішно зростати в умовах повного чи часткового затінення. Рослини роду *Heuchera* – гемікриптофіти, які не відносяться до облігатних сциофітів, отже, більшість із них водночас можна вирощувати також і в умовах тривалого освітлення, що є цінним для сучасного озеленення [1]. Завдяки своєрідності свого екстер'єру, вони гармонійно вписуються у будь-які, як штучно створені, так і побудовані на основі природних насаджень, садово-паркові композиції [2].

Останніми роками в Україні спостерігається тенденція до збільшення попиту в озелененні на якісний та адаптований посадковий матеріал декоративних багаторічних трав'янистих рослин. Один із ефективних методів збагачення вітчизняного асортименту декоративних рослин для озеленення – селекція. Пріоритетне направлення в селекційній роботі з представниками роду *Heuchera* є використання їх генетичного поліморфного потенціалу, що розширює можливості створення нових адаптованих форм з модифікованими морфологічними ознаками які обумовлюють декоративність гібридів. Селекційна робота із рослинами роду *Heuchera* в Україні не набула належного рівня. У Державному реєстрі сортів рослин, придатних до поширення в Україні (2016 р.), як об'єкти декоративних культур, сорти *Heuchera* відсутні [3].

Згідно номенклатурного списку декоративних трав'янистих рослин культивованої фракції флори України, з'ясовано, що нині у колекційних фондах ботанічних установ інтродуковано п'ять видів з роду *Heuchera* та незначна кількість сортів. Найбільший колекційний фонд *Heuchera* в Україні сформований у Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України, який налічує дев'ять видів, чотири сорти вітчизняної та 120 сортів зарубіжної селекції [4]. Отже, враховуючи той факт, що існуючий в Україні сортимент *Heuchera* представлений незначною кількістю культиварів виключно зарубіжного походження, виникає необхідність створення вітчизняних сортів з перспективою їх використання в селекції та декоративному садівництві.

На основі результатів вивчення світового сортименту цієї культури, інтродукційного випробування та комплексного оцінювання сортів, нами була розроблена селекційна програма, яка ґрунтується на аналізі основних напрямків і тенденцій у селекції та біологічних особливостях представників роду *Heuchera*. Така робота передбачала створення сортів *Heuchera* з ознаками які б суттєво відображали їх декоративні якості та

визначали господарсько-біологічну цінність, зокрема: забарвлення листкової пластинки, забарвлення суцвіття, кількість квіток в одному суцвітті, висота суцвіття, рясність цвітіння, якість квітконоса (довжина, положення в просторі, стійкість до вилягання), габітус рослини, продуктивність цвітіння, продуктивність вегетативного розмноження, тривалість декоративності, посухостійкість, зимостійкість, стійкість до шкідників та хвороб. Починаючи з 2008 р. нами проведено серію міжсортових та комбінованих схрещувань. В роботі застосовано аналітичну та синтетичну селекцію.

В результаті гібридизації інтродукованих культиварів *Heuchera*, отримано насінний матеріал, вирощено понад тисячу гібридних сіянців. Проаналізовано, вивчено і відібрано низку перспективних селекційних форм. При аналізі потомства, використано розроблену нами методику, яка базується на результатах вивчення морфологічних ознак вегетативних і генеративних органів інтродуцентів роду *Heuchera* [4]. До Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України подано чотири заявки на перші вітчизняні сорти *Heuchera* для отримання авторських і майнових прав. На сьогодні Український інститут експертизи сортів рослин провів кваліфікаційну експертизу на відмінність, однорідність та стабільність, і готує охоронні документи на сорти *Heuchera*: Діброва – заявка № 14581001, Катрін – заявка № 15581001, Джельсоміно – заявка № 15581003, Монпансьє – заявка № 15581002.

Сорт **Діброва** ('Dibrova'). Автори – Андрух Н.А., Горобець В.Ф., 2014. Сорт отримано у комбінації ♀ 'Strawberry Swirl' × ♂ 'Beauty Color'. Висота рослини другого року вегетації в період цвітіння 55-70 см, висота прикореневої розетки листків 30-35 см, її ширина понад 40 см. Кількість квітконосів 18-27 шт. Листкова пластинка широкояйцеподібної форми, домінуюче забарвлення адаксіальної поверхні – зелене (згідно колориметричної таблиці «Color Chart The Royal Horticultural Society» (2007) – RHS-N138c). Суцвіття волоть яйцеподібної форми, висотою 15-21 см, основне забарвлення рожеве. Початок цвітіння – III декада травня. Плодоносить.

Сорт **Катрін** ('Katrin'). Автори – Андрух Н.А., Горобець В.Ф., 2015. Сорт отримано у комбінації ♀ 'Tiramisu' × ♂ 'Georgia Peach'. Висота рослини другого року вегетації в період цвітіння 35-45 см, висота прикореневої розетки листків 20-25 см, її ширина понад 30 см. Кількість квітконосів 20-25 шт. Листкова пластинка широкояйцеподібної форми, домінуюче забарвлення адаксіальної поверхні – жовто-зелене (RHS-N144a). Суцвіття волоть яйцеподібної форми, висотою 8-12 см, основне забарвлення біле. Початок цвітіння – III декада травня – I декада червня. Плодоносить.

Сорт **Монпансьє** ('Monpans'je'). Автори – Андрух Н.А., Горобець В.Ф., 2015. Сорт отримано у комбінації ♀ 'Tiramisu' × ♂ 'Georgia Peach'. Висота рослини другого року вегетації в період цвітіння 45-58 см, висота прикореневої розетки листків 28-37 см, її ширина понад 40 см. Кількість квітконосів 15-24 шт. Листкова пластинка широкояйцеподібної форми, домінуюче забарвлення адаксіальної поверхні – червоно-коричневе (RHS-N165b). Суцвіття волоть яйцеподібної форми, висотою 10-14 см, основне забарвлення біле. Початок цвітіння – I-II декада червня. Плодоносить.

Сорт **Джельсоміно** ('Dzhel'somino'). Автори – Андрух Н.А., Горобець В.Ф., 2015. Сорт отримано у комбінації ♀ 'Tiramisu' × ♂ 'Purple Petticoats'. Висота рослини другого року вегетації в період цвітіння 25-32 см, висота прикореневої розетки листків 15-20 см, її ширина 18-25 см. Кількість квітконосів 12-22 шт. Листкова пластинка яйцеподібної форми, домінуюче забарвлення адаксіальної поверхні – коричневе (RHS-N199d). Суцвіття волоть яйцеподібної форми, висотою 7-13 см, основне забарвлення кремове. Початок цвітіння – III декада травня – I декада червня. Плодоносить.

Отже, отриманим сортам *Heuchera* притаманні сортоспецифічне забарвлення листкової пластинки та суцвіття, дуже ранній та середньоранній період цвітіння, зав'язування насіння та плодоношення. Вони є цінним генетичним ресурсом для майбутньої селекційної роботи з *Heuchera hybrida*, конкурентоспроможні у вітчизняному садівництві. Можуть використовуватись для навантаження тіньових ділянок, створення куртин, бордюрів,

міксбордерів, работок, модульних, тематичних, контейнерних композицій, для оформлення екстер'єру та інтер'єру будівель, флористики.

Література

1. Андрух Н.А. Еколого-ботанічна характеристика рослин видів роду *Heuchera* L. / Н.А. Андрух // Інтродукція рослин. – 2015. – №1. – С. 55–62.
2. Буйдін Ю.В. Використання тіньовитривалих багаторічних трав'янистих рослин для створення тематичних композицій у ботанічних садах та дендропарках / Ю.В. Буйдін, О.П. Перебойчук, Н.А. Андрух // Матеріали III міжк. конф. «Ландшафтна архітектура в ботанічних садах і дендропарках». - Київ, 2011. - С. 153–158.
3. Державний реєстр сортів рослин придатних для поширення в Україні на 2016 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vet.gov.ua>.
4. Каталог декоративних трав'янистих рослин ботанічних садів і дендропарків України: Довідниковий посібник / За ред. С.П. Машковської. – Київ, 2015. – 282 с. (електронне видання).
5. Методика проведення експертизи сортів гейхери (*Heuchera* L.) і гейхерели (×*Heucherella* H.R.Wehrh.) на відмінність, однорідність і стабільність [Електронний ресурс] / В.Ф. Горобець, Н.А. Андрух // Методика проведення експертизи сортів рослин групи декоративних на відмінність, однорідність і стабільність. – К., 2016. – Режим доступу: <http://sops.gov.ua/pdfbooks/Methodiki/vos/Dekorativni.pdf>